

Nyhet

Öar med sitt eget synsätt

Nyhet

Hybridarbete ger skatteproblem för
gränspendlare

Portrett

Fredrik Karlström arbetar hårt för att
Åland ska bli mer diversifierat

Nyhet

Nordiskt arbetsministersmöte
diskuterade plattformarbete

10. Desember 2021

Tema: Autonomi eller självständighet

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 10/2021

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd
Nordisk ministerråd er ikke ansvarlig for
innholdet i artiklene

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Öar med sitt eget synsätt	3
Hur mycket självständighet för Färöarna, Grönland och Åland?	4
Vil det lykkes Grønland at få mineeventyret i gang?	7
Fredrik Karlström arbetar hårt för att Åland ska bli mer diversifiserat	10
Hybridarbete ger skatteproblem för gränspendlare	13
Nordiskt arbetsministtermöte diskuterade plattformarbete	16
Guðmundur Ingi Guðbrandsson: Planla å bli sauebonde - nå Islands arbeidsminister	19
Høyst uvanlig: Ungarn blokkerte EØS/EFTA- landenes møte-erklæring	22

Öar med sitt eget synsätt

Färöarna, Grönland och Åland ser det nordiska samarbetet som en språngbräda till omvärlden. Men de bidrar också till det nordiska samarbetet genom att öka medvetenheten om olika styrelsesätt, och hur folk och deras rättigheter tas till vara på.

NYHET

10.12.2021

AV: BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

En av mina mest spännande reportageresor var när jag 2011 följde med handelsminister Ewa Björling till Grönland. Hon var speciellt intresserad av gruvindustri. Den svenska delegationen tog en motorbåt upp för Godthåbsfjorden till en liten fjordarm full av små isberg. Där hade 32 containrar placerats i en rektangel på kanten av en ås. Det var basen för prospekteringen högre upp. Några av oss fick flyga helikopter över inlandsisen till toppen av berget, som stack upp ur isen.

När vi landade där utbröt projektchefen från London Mining entusiastiskt:

- Se på kanten av bergstoppen! Ser du hur magnetiten ligger som stavar längs sidan? Det är järn alltihop, en miljard ton järnmalm, kanske mer!

Det brittisk-kinesiska gruvprojektet skulle ha inneburit att 200 miljoner ton is fraktades bort och en väg byggts till dagbrottet med tre produktionslinjer. 1100 personer skulle jobba under anläggningsfasen, en stor del av dem kineser. När produktionen kom i gång skulle 500 personer sysselsättas.

Det är många som låtit sig bländas av Grönlands naturresurser. USA:s förre president Donald Trump ville köpa hela landet.

Men det brittiska företaget som fått koncessionen, London Mining, gick konkurs. Det hade bare en producerande gruva i Sierra Leone. Den stängdes när en ebola-epidemi bröt ut.

Nu läser jag att det kinesiska företaget General Nice, som tog över koncessionen, har lämnat tillbaka den till de grönländska myndigheterna. Det var ett litet företag som aldrig skulle ha kunnat stå för de investeringar på 20 miljarder kronor som projektet krävde på egen hand.

Malmpriset och virus är sådant som den grönländska regeringen inte kan påverka. Men den nya regeringen som tog makten i april i år har krävt att det inte får vara mer än 0,01 procent uran i malmen i alla grönländska gruvprojekt. Marie Preisler går igenom vilka konsekvenser det får och de

åtgärder regeringen vill genomföra för att arbetsmarknaden ska fungera bättre.

Storslagna planer finns också på Åland. Där handlar det om vindkraft med upp till 500 vindkraftverk till havs som skulle kunna producera mer än 100 gånger den el som ögruppen själv konsumerar. Vi intervjuar Ålands närings- och arbetsminister Fredrik Karlström, som blivit en av veteranerna bland de nordiska arbetsministrarna. De samlades i slutet av november i Helsingfors och diskuterade då bland annat plattformarbete och behovet av en gemensam nordisk lagstiftning på området.

Den isländske ministern Ásmundur Einar Daðason deltog inte på mötet eftersom han spelade en roll i bildandet av en ny isländsk regering, som tillträdde den 29 november. Vi porträtterar den nye arbetsministern Guðmundur Ingi Guðbrandsson.

I Sverige blev till sist också Magdalena Andersson svensk statsminister. Därmed var den viktigaste ministerposten som de nordiska kvinnorna ännu inte erövrat intagen. I och med att Island nu också fått sin första kvinnliga fiskeri- och jordbruksminister, Svandís Svavarsdóttir, har det suttit kvinnor på samtliga av de 11 ministerposter som ingår i Nordiska ministerrådet.

Vi skriver också om hur Ungern har blockerat deklarationen från det årliga mötet i EEA-rådet och de skatteproblem som nordiska gränspendlare kan få när hybridarbete blivit normen.

Hur mycket självständighet för Färöarna, Grönland och Åland?

Kommer Norden i framtiden att smälta samman till en enda förbundsstat eller kommer det att bestå av åtta självständiga nationer?

TEMA

10.12.2021

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det var inte riktigt så frågan formulerades när Finland och Åland som ordförande i det nordiska ministerrådet bjöd in till en konferens i Köpenhamn om Norden och de självstyrande områdena.

Men bjuder man in Gunnar Wetterberg kan man vara säker på att få ett flammande försvarstal för en ny Kalmarunion, som år 1397 - 1523 sanlade alla de fem nuvarande nordiska länderna.

- Det har gjorts många försök under historiens gång att förena Norden. Men det har alltid stått en stormakt emellan, sade han.

- Tillsammans skulle Norden vara den elfte största ekonomin i G20. Vi skulle kunna påverka diskussionen och politiken på ett nordiskt sätt.

Gunnar Wetterberg har arbetat både på utrikes- och finansdepartementet i Sverige. 2010 skrev han boken "Förbundsstaten Norden".

Även om han ser för sig en förbundsstat som likt Malaysia låter rollen som statschef gå på omgång – de 16 sultanerna i landet turas om att vara ledare.

- På sätt kunde förbundsstaten samtidigt vara både en monarki och en republik, sade han.

När han ska svara på frågan om hur realistisk den förbundsstat han pläderade för i en bok för drygt tio år sedan är, svarar han mer ödmjukt:

- Jag sa till journalisterna den gången att det var en fem procents chans, men efteråt gjordes det opinionsmätningar som visade att mer än 40 procent av invånarna i alla de fem länderna var positiva till idén, så jag justerade upp procentsatsen. Nu tror jag att det är en 8 procents sannolikhet för att det ska ske.

Många anser emellertid att utveckling går i den motsatta riktningen. Att det i framtiden kommer att finnas ytterligare tre helt självständiga stater: Grönland, Färöarna och Åland. Av dessa är det Färöarna som ligger närmast en självständighet:

- Jag tror att det kommer att ske inom 10 till 20 år, sa Petur Petersen, som är medlem av den nordiska samarbetskommittén, NSK, till Arbeidsliv i Norden.

Petur Petersen har arbetat för den färöiska regeringen under de senaste 24 åren och har haft styrelseposter i olika nordiska kommittéer på de flesta nivåer.

I förbindelse med att det nästa år ska firas att Åland har varit självstyrande i 100 år har det finska utrikespolitiska institutet, FIIA, gjort en rapport tillsammans med Ålands fredsinstitut om hur de tre självstyrande områdena passar in i det nordiska samarbetet.

Rapporten fokuserar också på det mindre ambitiösa målet för de självstyrande områdena att få fullt medlemskap i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet, med full rösträtt.

"Färöarna, Grönland och Åland ser det nordiska samarbetet som en språngbräda till omvärlden och en internationell arena, där de kan öka förståelsen för sina förutsättningar och bekymmer", skriver de två forskarna som gjort studien, Katja Creutz och Sia Spiliopoulou Åkermark.

De tre autonoma områdena tillför också viktiga kunskaper och perspektiv till det nordiska samarbetet:

"De tillför ett mångfald till det nordiska bordet genom att öka medvetenheten om att det finns olika sätt att förvalta folk och deras rättigheter. Tack vare dem genomsyras de nordiska av nätverk på olika förvaltningsnivåer, allt från internationella organisationer till enheter som inte åtnjuter fullständiga statliga befogenheter. Tack vare de självstyrande områdena, har de nordiska länderna vant sig vid att uppleva suveränitet och styrelsesätt som nyanser snarare än som antingen-eller-fenomen."

En nyckelfråga är hur de självstyrande områdena ska behandlas i det nordiska samarbetet.

- I Nordiska rådet får representanterna för Färöarna, Grönland och Åland lämna förslag och de har fullständig rösträtt. NR lämnar rekommendationer till ministerrådet och nordiska regeringar. Men Nordiska rådet kan inte fatta några bindande beslut, till skillnad från Nordiska ministerrådet.

- Färöarna, Grönland och Åland deltar inte i Nordiska ministerrådet på samma nivå som de fem staterna. Det formella samarbetet är förbehållet de fem staterna, men de tre autonoma områdena kan delta i arbetet i Nordiska ministerrådet. Deras representanter har rätt att uttrycka sig i ministerrådet.

Kommer de så småningom att bli fullvärdiga medlemmar tillsammans med de fem nordiska nationerna, som Färöarna har bett om tre gånger? Den senaste ansöknings gjordes 2016 har fortfarande inte behandlat.

Fullt medlemskap kostar

På Åland gjordes en utvärdering av det nordiska samarbetet 2016. Slutsatsen var att ett fullt medlemskap i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet skulle kräva så stora finansiella och mänskliga resurser att det fördelarna med medlemskapet inte kunde väga upp för det. Den största ekonomiska bördan skulle vara förbundet med ordförandeskap i Nordiska ministerrådet och att organisera Nordiska rådets sessioner.

Anette Holmberg-Jansson är socialminister och nordisk samarbetsminister på Åland.

- På Åland stöder vi Färöarnas ansökan om ett fullt medlemskap, men vi har inte krävt något liknande själva, sa Anette Holmberg-Jansson, som är Ålands samarbetsminister.

- Men lyckas de kommer vi nog efter.

Andra är mer skeptiska. Jørgen S. Søndergaard, som har arbetat med dansk-grönländska relationer i fyra decennier, har nu pensionerat sig, men följer debatten noga.

- Även om de skulle få fullt medlemskap i ministerrådet skulle det inte ändra något eftersom alla beslut tas med enhällighet, säger han.

Søndergaard tror inte att de tre självstyrande områdena kommer att bli helt självständiga.

Jørgen S. Søndergaard har varit rådgivare för den grönländska regeringen men har nu pensionerat sig. Han deltog som åhörare på seminariet.

- Det kommer inte att ske. Deras befolkning är för liten för att de ska kunna vara helt självständiga. Vem skulle försvara Grönland?

Utvecklingen följs emellertid av regioner och länder över hela världen. Gör man en sökning på Google Scholar för vetenskapliga studier om de självstyrande områdena i Norden under det senaste året, finns det bland annat jämförelser med Puerto Rico, Tyrolen och Okinawa.

Även om utvecklingen går sakta, så sker det ändå ett gradvis närmande till självständigheten. Men det är stora skillnader mellan vad som sker på Grönland och Färöarna, jämfört med Åland.

Både Grönland och Färöarna kan överta ansvaret för olika områden när de vill, så länge de också står för kostnaderna.

Petur Petersen påpekar att på Färöarna var det ursprungligen 32 områden som Danmark sagt sig villig att släppa kontrollen över. Av dessa återstår den nu bara 12.

Grönland har dessutom rätten att utropa sig själva som självständiga, enligt avtalet om självstyre från 2009.

- Beslutet ska fattas av de grönländska invånarna på egen hand, varefter förhandlingar mellan regeringarna i Danmark och Grönland inleds. Ett avtal om självständighet måste först godkännas av det grönländska parlamentet och i en folkomröstning. Dessutom ska det danska parlamentet ge sitt godkännande. Den helt klara möjligheten till självständighet skiljer Grönland från Färöarna och Åland, skriver Katja Creutz och Sia Spiliopoulou Åkermark.

Grönland är emellertid längst bort från att bli självständiga ekonomiskt. Åland skulle i det avseendet troligen hantera självständigheten bäst, men politiskt är det en väldigt fastlåst situation. Det har gått fyra år sedan en kommitté som leddes av den tidigare presidenten Tarja Halonen, inte lyckades bli eniga om moderniseringen av självstyrelselagen för Åland.

Natuk Lund Olsen leder lantbruksrådet på Grönland. Harry Jansson är vice lantråd på Åland.

- Den nuvarande lagen är från 1991. Den är 30 år gammal och världen har ändrat sig sedan dess. Finland har inte ens gått med på ett enkelt krav som att kollektivavtal som ingås - och som görs gällande även för Åland - ska översättas från finska till svenska. Frågor som en lokal beskattningsrätt finns inte ens på förhandlingsbordet, säger Harry Jansson, vice lantråd i den åländska regeringen.

När det kommer till det mer blygsamma kravet att få fullt medlemskap i Nordiska ministerrådet, verkar Grönland relativt ointresserat.

- Grönland har sitt eget sätt att se på världen. Om en grönländsk politiker kommer från den södra delen, där fårbönderna traditionellt samarbetade med Island, finns det ett visst intresse. Men längre upp längs västkusten, är man bara en släktur från Kanada, säger Søren S. Søndergaard.

- Det nordiska samarbetet måste bli mer synligt bland befolkningen. Annars har det inget värde. I Grönlands märks det bara på det politiska planet och kanske om du är en kulturarbetare. Men i det dagliga livet är det inte något som folk tänker på särskilt mycket, säger Natuk Lund Olsen som leder lantbruksrådet på Grönland.

Vil det lykkes Grønland at få mineeventyret i gang?

Stribevis af reformer er i vente i Grønland for at skabe et velfungerende arbejdsmarked og stabile rammer om udenlandske investeringer i blandt andet minedrift. Lav grænseværdi for uran som biprodukt får mange investorer til at tøve.

TEMA

10.12.2021

TEKST: MARIE PREISLER

Turisme og minedrift er centrale elementer i det erhvervseventyr, som skiftende grønlandske regeringer har arbejdet for, men begge erhverv ligger aktuelt underdrejet: Turismen er hårdt ramt af Covid-pandemien, og aktive mineprojekter er der kun ganske få af.

Investorer i minedrift afventer, hvordan Grønlands regering forvalter sit vigtigste løfte til vælgerne ved parlamentsvalget i 2021: nej til at udvinde uran i Grønland og til salg af uran, der udvindes i Grønland.

Det stærkt radioaktive stof uran indgår naturligt i malmen i Grønlands undergrund i kombination med andre stoffer, eksempelvis guld og kobber, som mineselskaber verden over

gerne vil udvinde. Derfor vil uran være et uundgåeligt biprodukt i mange mineprojekter, og det kan være svært for mineejerne på forhånd at vide, præcis hvilke uran-forekomster, der vil blive gravet op som led i minedriften.

Alligevel har den siddende regering som en af sine vigtigste handlinger efter valgsejren fremlagt lovforslag om, at uran maksimalt må udgøre 0,01 procent af malmen (: 100 parts per million uran) både når mineselskaber efterforsker og udvinder råstoffer i Grønland. Regeringen forbeholder sig desuden ret til på et senere tidspunkt at ændre vilkår og betingelser for minedriften – eksempelvis ved også at forbyde andre radioaktive stoffer end uran.

Skab ro om råstoffer

Den politiske beslutning om en lav grænseværdi for uran som biprodukt og varslingen af mulige skærpelser af kravene til minedriften, får mange investorer til at tøve. I en nylig rapport opfordrer Grønlandsk Økonomiske Råd den grønlandske regering og det grønlandske parlament til at sikre mere langsigtet ro om minedriften.

Mille Schiøtt Kongstad, grønlandsk geolog, holder en ru ædelsten fra Aappaluttoq-minen. (Foto: Greenland Ruby).

Ellers vil det ikke lykkes at få mineeventyret i gang, og uden minedrift vil der mangle en vigtig byggesten i Grønlands fremtidige økonomi, fastslår rådet, som leverer uafhængige analyser af Grønlands økonomi til brug for den grønlandske regering:

”Mineralaktiviteter er afgørende for at skabe et bredere erhvervsgrundlag. For at styrke sektoren er det vigtigt med politisk stabilitet i rammevilkårene over tid. Det gælder i forhold til typer af mineraler, der kan udvindes og vilkårene herfor. Usikkerhed om rammer og vilkår har en negativ effekt for investeringer. Det gælder særligt for aktiviteter, der kræver store initiale investeringer og som løber i lange perioder. For Grønland som et ”greenfield” område er det særligt vigtigt med tydelige og klare rammevilkår og en effektiv og transparent administration, for at kunne tiltrække selskaber og investorer, og dermed realisere ambitionerne for mineralsektoren,” skriver Grønlands Økonomiske Råd i sin rapport fra september 2021.

Der var i Grønland nul-tolerance over for uran-udvinding indtil 2013, hvor forbuddet blev fjernet for at åbne mulighed for, at indtægter fra råstoffer kunne blive et centralt element i Grønlands økonomi på linje med de tre hovedindtægtskilder: fiskeriexport, turisme og betydelige økonomiske tilskud fra især Danmark men også EU.

Holdbarhedsplan på vej

Den grønlandske regerings finanslov for 2022 indeholder ikke store ændringer, men regeringen har varslet, at reformer er på vej. De vil blive præsenteret samlet i en kommende en Holdbarheds- og Vækstplan, der vil indeholde forslag til

reformer på skatteområdet af boligpolitikken, den offentlige sektor og uddannelses- og arbejdsmarkedsindsatser.

Det signal hilser Grønlands Økonomiske Råd velkommen men advarer samtidig regeringen mod at vente for længe:

”Der vigtigt med et grundigt forarbejde for at skabe forståelse for behovet for reformer og de konkrete tiltag. Samtidig er det også vigtigt at få en reformproces igangsat. Mange problemer er velkendte og har været diskuteret igennem længere tid. En udskydelse af reformerne vil på en række områder gøre tilpasningsproblemerne større og mere krævende.”

Reformer er, ifølge rådet, nødvendige for en proces mod en mere selvstående økonomi. Det vil kræve flere indtægtskilder end i dag, og at Grønland indretter sig på en demografi med flere ældre, løser landets store sociale udfordringer, får flere unge uddannet og sikrer en mere bæredygtig forvaltning af fiskeri og skaldyr især rejer, som er den primære eksportvare.

Samspil af reformer

Grønlands Økonomiske Råd spår, at den kommende reformproces kun kan lykkes, hvis Grønland løser arbejdsmarkedets største problem – at der mangler kvalificeret arbejdskraft på mange områder, herunder sundhedsområdet, bygge- og anlægsaktiviteter og i minerne. Der mangler også ufaglært arbejdskraft, selvom mange ikke er i beskæftigelse.

En elev på Grønlands Råstofskole i Sisimut øver sig i, hvordan man laver HLR på en dukke.

”Uden en løsning af arbejdskraftsproblemet vil resultatet af nye initiativer og projekter i forhold til at understøtte en mere selvstående økonomi blive mindre effektfulde eller måske ligefrem samlet virke i modsat retning,” skriver rådet.

Løsningen af arbejdskraftsproblemet vil kræve mange tiltag, og nogle af dem får først effekt på lang sigt, og alle tiltag skal spille sammen med andre reformer, anbefaler rådet. På især to områder ser rådet mulighed for at frigive arbejdskraft ved

at gennemføre reformer, der også på andre måder understøtter en mere selv bærende grønlandsk økonomi:

- Et mere effektivt og bæredygtigt fiskeri vil frigive arbejdskraft.

- Øget effektivitet og produktivitet i den offentlige sektor vil betyde, at de samme opgaver kan løses billigere og med et mindre behov for arbejdskraft, så der bliver ressourcer til at sikre service og velfærd i takt med, at der bliver flere ældre borgere.

Fokus på uddannelse

Reformer på disse områder vil kræve understøttende arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske tiltag, vurderer rådet og efterlyser et generelt løft af uddannelsesniveaut i Grønland. Især via bedre kvaliteten i undervisningen i folkeskolen, hvor mange elever ikke i dag får de grundlæggende faglige forudsætninger og afgangresultater som skal til for at komme videre i uddannelsessystemet.

”Et løft i uddannelsesniveaut er en helt afgørende forudsætning for en mere selv bærende økonomi. De kommende 20-30 år vil byde på en række samfundsmæssige forandringer, som kræver tilpasninger og nye beslutninger for at sikre velstand og velfærd. Det drejer sig blandt andet om ændringer i befolkningens størrelse, alderssammensætning og uddannelsesniveaut, som vil få betydning for arbejdsstyrken, beskæftigelsen, antal modtagere af sociale ydelser, produktionen og levestandarden.”

Danmarks Nationalbank er på samme linje i en analyse af Grønlands økonomi fra november 2021:

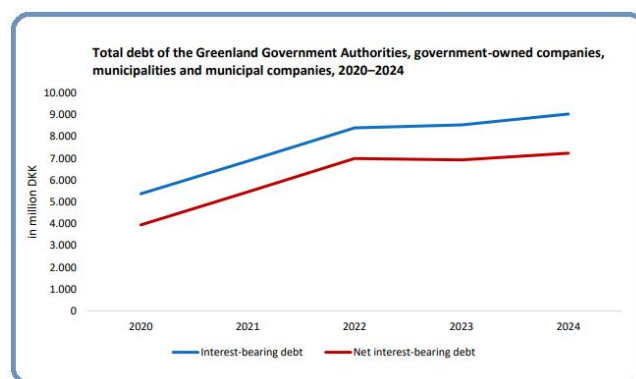
”På længere sigt er et øget uddannelsesniveaut afgørende for at løfte arbejdsudbuddet og beskæftigelsen”, skriver nationalbanken.

Arbejdsløsheden blandt personer uden uddannelse efter folkeskolen var 8,4 pct. i 2019 mod 2,5 pct. for personer med en erhvervsuddannelse og 0,5 pct. for personer med en videregående uddannelse.

Gælden vokser

I samme analyse skriver Danmarks Nationalbank også, at offentlige reformer er påkrævet i Grønland, hvor den offentlige gæld forventes at vokse fra de nuværende 9 mia.kr. til op mod 45 pct. af BNP i 2024 på grund af lufthavnsbyggerierne i Nuuk og Ilulissat. Det vil øge selvstyrets risikoeksponering betydeligt på få år, forventer nationalbanken og forudser at det vil kræve en reformproces de kommende år at skabe en holdbar finanspolitik Grønland, og især hovedstaden Nuuk, har oplevet økonomisk opsving siden 2016 med høj bygge- og anlægsaktivitet i Nuuk som følge af store indtægter fra fiskeriet og milliardinvesteringer i nye lufthavne i Nuuk og Ilulissat. Grønland har også besluttet at der skal bygges en lufthavn i Sydgrønland, selvom en lufthavn dér ikke er

driftsmæssigt er rentabel, og den skal derfor finansieres af landskassen.

Den offentlige gæld forventes at vokse fra de nuværende 9 mia.kr. til op mod 45 pct. af BNP i 2024.

Nationalbanken anbefaler, at den grønlandske regering i finanspolitikken holder igen med udgifter i den nuværende situation, hvor arbejdskraft fra udlandet er nødvendigt for at forlænge det økonomiske opsving.

Fredrik Karlström arbetar hårt för att Åland ska bli mer diversifierat

Fredrik Karlström har blivit veteranen i det nordiska samarbetet på arbetslivsområdet. Den åländske näringsministern syns på bilder lite var stans i Arbeidsliv i Nordens arkiv. Det första är taget 2012 när han står på kajen vid Longyearbyen i Svalbard med sina nordiska kollegor.

PORTRETT

10.12.2021

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

- Resan till Svalbard är ett av mina bästa personliga minnen ifrån förra omgången jag var minister. Hillevi Engström, som då var svensk arbetsminister, frågade om jag ville följa med henne dit i det svenska regeringsplanet, säger han, när vi träffar honom på det nordiska arbetsministermötet i Helsingfors.

Flygplanet han talar om var en Gulfstream som en gång var den kanadensiska whiskyfabrikanten Seagrams direktörflygplan. Vid sidan av sätena, under de generöst stora fönstren, finns det runda fördjupningar som passar precis för ett whiskyglas.

- Med mitt intresse för flygplan var det stort.

Pilotutbildad i USA

För det var inte givet att Fredrik Karlström skulle bli politiker. Han utbildade sig till helikopterpilot i USA, tog kommersiell flygplanslicens och instrumentbehörighet till bägge. Men han fick aldrig jobbet som helikopterpilot på Åland, som han hade drömt om.

- I efterskott har jag tänkt att mitt liv kanske skulle sett annorlunda ut om jag hade fått det jobbet.

I stället blev det en brokigare arbetslivserfarenhet. Han blev stationschef på en kommersiell radiostation, startade flera företag och byggde några stora affärsfastigheter innan han blev politiker. Han ställde upp första gången i valet till

Ålands lagting 1999. Fyra år senare ställde han upp igen och kom in på eget mandat.

Vid valet 2011 fick han flest röster i sitt eget parti och femte flest av alla de 250 kandidaterna. Han utnämndes till närings- och arbetsminister och därmed fick han också delta i det nordiska ministerrådet.

Utrikespolitisk arena

- För Åland är det nordiska samarbetet otroligt viktigt. Det är den utrikespolitiska arena vi har. Därför prioriterar jag att delta i alla möten jag kan. Det handlar inte bara om de frågor som är på dagordningen, utan även om att samtala med de övriga nordiska ministrarna om andra saker också.

Fyra arbetsministrar på Svalbard 2012: Lauri Ihalainen, Finland; Hillevi Engström, Sverige; Hanne Bjurström, Norge och Fredrik Karlström, Åland, framför sysselmännens fartyg. Foto: Berit Kvam.

Fredrik Karlström beskriver sig som en stolt nordist, men de senaste 20 månaderna har inneburit stora påfrestningar.

- Coronapandemin var som att få en kniv i hjärtat. Efter snart 70 år av fri rörelse förändrades allt. Åland beskrivs ibland som ett mönstersamhälle, med låg arbetslöshet, hög välfärd och en stabil ekonomi med så plötsligt, i stort sett över en natt, ökade arbetslösheten till 13,5 procent.

Under 2020 minskade Ålands bruttonationalprodukt med hela 19 procent.

Regeringen i Finland införde undantagstillstånd och tvingade bland annat färjeföretagen att sluta sälja biljetter. Färjetrafiken, som är livsnerven i den åländska ekonomin, ströps från ca 9000 anlopp per år, till nästan ingenting.

Klarat pandemin bra

Fredrik Karlström är fortfarande bedrövad:

- Det är inte gränserna som smittar. Det vet vi på Åland. Under mars – december 2020, före vaccinet hade kommit, reste ca 70 000 personer från Sverige till Åland och ungefär lika många ankom ifrån Finland. Trots det bekräftades bara 22 personer vara smittade av covid-viruset på ön. Totalt sedan pandemins början har ca 500 personer bekräftats smittade av

viruset, ca 25 stycken av dem har vårdats på sjukhus, ca fem av dem på IVA, ingen i respirator och ingen har dött. Så pandemin har inte drabbat oss speciellt mycket medicinskt men bieffekterna av sjukdomen har varit enorma

Kunde pandemin ha hanterats annorlunda av den finska regeringen? Ja, iallafall när det kommer till gränsrestriktionerna anser Fredrik Karlström som tycker att det inte togs tillräckligt med hänsyn till i vilken grad Åland är en region med gränspendlare.

- Vi har 0,54 procent av Finlands befolkning. Men ålänningarna står för 15 procent av dem som pendlar till ett annat land ifrån Finland.

Coronapandemin innebar stora förändringar även på Åland. Landskapsregeringen vidtog kraftfulla åtgärder med mottot "bättre att göra för mycket för tidigt, i stället för lite för sent" för att rädda näringslivet på ön. Det har kostat, men antalet företag som har gått i konkurs var färre år 2020 än år 2019.

Inflyttningen fortsätter

Under senaste sommar blev det en rekordomsättning för turistindustrin tack vare alla finländare som kom. Trots corona har också inflyttningen fortsatt att öka.

För Fredrik Karlström är det oerhört viktigt att befolkningen fortsätter att öka:

- Varje år flyttar ca 600 - 700 personer från Åland. De är mest i åldern 16 - 25 år och det är naturligt med tanke på studier och jobb. Men samtidigt flyttar det in ca 1 000 personer varje år.

Med lite drygt 30 000 invånare är Åland det minsta av de tre självstyrande områdena i Norden. Färöarna har passerat 50 000, medan Grönland har 56 000 invånare.

- Skulle inte dessa 1000 personer välja att flytta in varje år skulle vi snabbt stå inför stora utmaningar. Därför är det oerhört viktigt att vi attraherar många att flytta hit och fortsätter arbeta för ökad inflyttning.

Småskaligt samhälle

De som kommer är i alla åldersgrupper och de kommer av olika orsaker.

- Några flyttar tillbaka, andra gör det av kärlek eller för att de vill bo i ett mer småskaligt samhälle, där det är nära till allt, tryggheten är stor samtidigt som det finns ett varierat näringsliv med tre börsbolag och ca 2 600 företag och ett 50-tal restauranger. säger Fredrik Karlström.

- Säljer du ett radhus i Täby har du råd till en lyxvilla på Åland och har ändå pengar kvar.

Men var ska de jobba? Hur hållbart är det att en så stor andel av Ålands ekonomi baserar sig på färjetrafik som i sin tur är beroende av taxfree-produkter som alkohol och tobak? Åland

är medlem i EU, men fick när det tillsammans med Finland gick in 1995, igenom att ögruppen inte skulle omfattas av det europeiska samarbetet om punktskatter.

- När vi gick in i EU 1995 var det helt livsavgörande att bibehålla färjetrafiken. Rederinäringen stod för ca 45 procent av Ålands ekonomi, och om indirekta verksamheter togs med, ca 60 procent. Bibehållande av taxfree var lösningen.

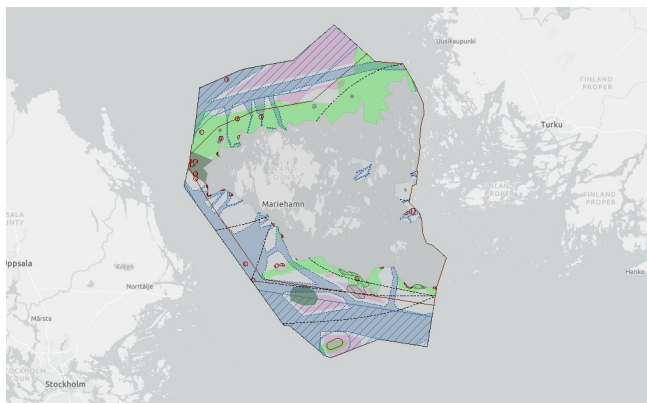
- I dag står rederinäringen för ca 19 procent av ekonomin, så 25 år senare har vårt näringsliv diversifierats.

IT-kompetensen stannar

Som i många andra länder är IT ett område många har förhoppningar till. Tech-klustret på Åland har vuxit mycket de senaste decennierna och landskapets spelföretag Paf, med ca 200 anställda är ett viktigt bolag för Åland. Företaget startades ursprungligen under namnet Ålands Penningautomatföreningen och driver det lagliga spelmonopolet på Åland. Trots ett tufft år 2020 minskade omsättningen bara med 1 procent, till 113 miljoner euro. Resultatet minskade emellertid mer, med 35 procent, till 16,7 miljoner euro.

- En intressant utveckling i spåren av Corona är att även om stora dataföretag i världen lockar över anställda från Paf, så flyttar de inte från ön. Flertalet har börjat jobba internationellt, men på distans ifrån Åland, säger Fredrik Karlström.

Ett annat område som kan bli en stor del av den åländska ekonomin är vindkraften. För en kort tid sedan presenterades projektet Sunnanvind, där målet är att lägga till rätta för privata företag att bygga 500 vindkraftverk av den största sorten till havs, var och en kapabel att generera 12 MW med el.

Åland består av drygt 6 500 öar och ett stort havsområde mellan Sverige och Finland. Det är i de rosa områdena som det planeras för vindkraft. Källa: Landskapsregeringen.

- Det skulle innebära en produktion som är 100 gånger större än den åländska elkonsumention. Energin skulle kunna exporteras både till Finland, Sverige och Estland. Det är för stort för Åland att vi ska kunna finansiera det på egen hand, men vi har flera fördelar jämfört med andra liknande projekt.

Kostnaderna för projektet beräknas till 4,2 miljarder euro. Bland fördelarna är att de 300 meter höga vindkraftverken ska byggas i havsområden norr om Åland som landskapsregeringen äger och där vinden blåser mer konstant än i andra områden. Dessutom innebär Ålands demilitariserade och självstyrande status att Åland har lagstiftningsmakten över byggande, energi och miljö.

- Häromdagen meddelade även Ålandsbanken att de tillsammans med OX2 inleder ett samarbete kring ett av projekten som ska ingå i Sunnanvind. Det beräknas bestå av ca 250 vindkraftverk i ett havsområde söder om Åland som skulle ge ca 20 TWh/år, säger Fredrik Karlström.

Hybridarbete ger skatteproblem för gränspendlare

Hybridarbete blev räddningen för många verksamheter under coronapandemin. Men för de som gränspendlar uppstod nya problem när de blev sittande på hemmakontor och riskerar att skatteplikten flyttas till ett annat land än tidigare. Nu har gränshinderrådet tagit sig an problemet.

NYHET

07.12.2021

TEXT: FAYME ALM, FOTO: NEWS ØRESUND - JOHAN WESSMAN

Hybridarbete är en utmaning för gränsregionala arbetsmarknaden inom Norden så länge den begränsas av nuvarande nationella lagar och bilaterala avtal. Uppdateringar är nödvändiga och hastar.

Det var var därför fler hinder än möjligheter som diskuterades under ett seminarium som Øresunddirekt och Øresundsinstitutet arrangerade den 24 november om den gränsregionala arbetsmarknaden. En av talarna, Evan Lynnerup, regionsrådsmedlem i danska Venstre i Region Sjælland, uttryckte det så här:

- Vad kommer ut ur pølsemaskinen? Vi lägger mycket tid på att snacka och satsar även pengar. Men är det konkret handling i det här? Det finns ett behov av att våra nationella regeringar tar tag i detta. Vad betyder Coronapandemin för respektive avtal? En pendlare behöver konkreta svar och lösningar på problemen, sa han.

Elin C. Larsson, HR-direktör för Novo Nordisk i Sverige och tredje personen från vänster på bilden, tog under konferensen upp hur svårt det är för arbetsgivare att ha kunskap om exakt alla de regelverk som påverkat Öresundspendlare under coronapandemin. Här med moderatorn Trine Grönlund, Kenneth Ekberg, senior advisor på Malmö Stad, Evan Lynnerup, regionsrådsmedlem i danska Venstre i Region Sjælland och Tue David Bak, vd för Greater Copenhagen. Foto: News Øresund - Sofie Paisley

Skånes landshövding hade bjudit in de fysiska seminariedeltagarna till Residenset i Malmö och det fanns ett lokalt fokus, här stavat Greater Copenhagen.

Men endast till viss del. Gång på gång påpekade olika talare behovet av nya och gemensamma lösningar för alla de nordiska gränsregionala områdena. Ett behov som brådskar, det var talarna ense om.

Besvärligt för arbetstagare...

För en större allmänhet blev problemen uppenbara i och med coronapandemin. Gränspendlare har i medierna vittnat om svårigheten i att få klarhet i vad som gäller skattemässigt för hybridarbete under pandemin. Liksom att under normala omständigheter ha möjlighet att arbeta hemifrån på samma villkor som kollegorna, bosatta i arbetslandet. Tillfällena att distansarbete har avsevärt ökat i och med den digitala utvecklingen. Här brister lagstiftningen och de bilaterala avtalen som reglerar den gränsregionala arbetsmarknaden.

...och för arbetsgivare

Problematisering med hybridarbete berör inte bara gränspendlare utan också verksamheter som vill rekrytera. Hr-chefen för Novo Nordisk i Sverige, Elin C. Larsen, var en av dem som under seminariet efterlyste ett regelverk som går att hantera och gör det möjligt att behandla arbetstagarna lika, oavsett om de pendlar eller inte, som hon uttryckte det.

Som det nu ser ut måste alla som gränspendlar – eller funderar på att börja göra det – alltid tolka och hantera information som rör skatt och socialförsäkring från fyra olika myndigheter – två i bostättningslandet och två i arbetslandet. En omständighet som kan verka direkt avskräckande och leda till att arbetsgivare inte får den mest lämpade kandidaten när

de vill rekrytera ny arbetskraft. Eller att fler slutar att gränspendla och istället söker sig ett nytt jobb i bostättningslandet.

Ur ett annat perspektiv

Det ökade intresset för de hinder som finns för den gränsregionala arbetsmarknaden kan även ses som en möjlighet, som ett tillfälle för förändring. En tolkning som Sven-Erik Bucht, svensk representant i Gränshinderrådet, gjorde när han under seminaritet fick mikrofonen.

- Nu är det läge för en fresh start. Uppmärksamheten har aldrig varit så stor som nu med Coronan. Det finns ett momentum att ta vara på, sa han.

Sven Erik Bucht är Sveriges representant i Gränshinderrådet och har tidigare varit landsbygdsminister. Foto: Anders Löwdin/ Socialdemokraterna.

Problemformuleringar och rekommendationer

Och så har också gjorts. Den finske ministern Jan-Erik Enes-tam fick i våras Nordiska ministerrådets uppdrag att genomföra en strategisk genomlysning för att stärka den nordiska civila krisberedskapen utifrån lärdomar av Coronapandemin och med syfte att stärka det nordiskt samarbete.

Genomlysningen innehåller 12 problemformuleringar och rekommendationer. Nummer 9, handlar just om hybridarbete över gränserna och behovet av att modernisera lagstiftning och bilaterala avtal.

Enestams rapport är mycket välkommen, Nu gäller det att prioritera vilka av rekommendationerna som snabbt kan realiseras. Helst på statsministernivå, säger Kimmo Sasi, den finländske tidigare riksdagsledamoten som under 2021 är ordförande för Gränshinderrådet, till Arbeidsliv i Norden.

Sedan våren 2020 har organisationen främst koncentrerat sig på de coronarelaterade gränshinder som Info Norden och de nordiska informationstjänsterna rapporterat om och skapat en egen databas där nu omkring 120 gränshinder registrerats.

Kimmo Sasi är under 2021 ordförande för Gränshinderrådet. Foto: Johannes Jansson Norden.org.

- Det har visat sig att när man löst ett hinder kan man även lösa andra relaterade hinder. Dessutom är det så att många av de anvisningar som kom i samband med att nordiska gränser stängdes gick att tolka på nytt. Ibland fanns det missförstånd som kunde lösas när centrala myndigheter gjorde förtydliganden, säger Kimmo Sasi.

Lösningar brådskar

För andra frågor är läget inte lika ljus. I de enkätundersökningar som gjorts bland invånare i nordiska gränsregioner finns både desperation och ovisshet inför framtiden. Om samma nationella restriktioner åter igen införs finns en tvekan inför att arbeta i landet på andra sidan gränsen, berättar Kimmo Sasi.

Gränshinderrådet har därför producerat ett paket till Nordens finansministrar med konkreta exempel på vad som behöver göras.

- I vårt paket har vi bland annat ett förslag som gäller ändring av dubbelbeskattningsavtalet av inkomst vid en krissituation som pandemin och distansarbetet varit tvunget att utföras utanför arbetslandet, säger Kimmo Sasi.

Han avslutar intervjun med samma slutsats som Evan Lynnerup:

- Konsekvenserna av de nationella restriktionerna som Coronapandemin utlöst innebär att vi nu tydligt ser betydelsen av det nordiska samarbetet. Vi har fått konkreta förbättringar och har nu förslag på hur vi går vidare och behöver inte diskutera mer.

Nordiskt arbetsministersmöte diskuterade plattformsarbete

Bör det införas en tredje kategori på arbetsmarknaden, i tillägg till arbetsgivare och arbetstagare? När de nordiska arbetsministrarna möttes i Helsingfors den 22 - 23 november handlade diskussionen mycket om plattformsarbete och den utmaning det ställer den nordiska arbetslivsmodellen inför.

NYHET

07.12.2021

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Plattformsarbete är verksamheter där kunder och tjänsteleverantörer kopplas ihop genom algoritmer. Det gör att det är osäkert vem som är arbetstagare och arbetsgivare. Två kända företag med sådan verksamhet är Uber och Foodora.

Både i Norden och inom den internationella arbetsorganisationen ILO har det gjorts studier som visar att plattformsarbete än så länge inte har särskilt stor omfattning. I samband med den nordiska studien om Framtidens arbetsliv har det gjorts en delstudie som visar att det bara är 0,3 – 2,5 procent av befolkningen som har utfört plattformsarbete under de senaste tolv månaderna.

Större roll i framtiden?

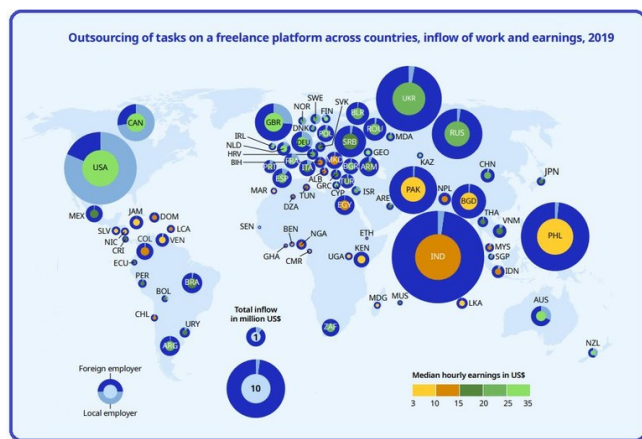
- Plattformsarbete är kanske en nisch idag, men det finns skäl att ta frågan på allvar eftersom det kan påverka arbetsmarknaden i framtiden, sa Guy Ryder, generaldirektör i ILO som bjudits in till Helsingfors och som presenterade några av resultaten i en studie, där 12 000 plattformsarbetare intervjuats.

Internationellt är plattformsarbete en större företeelse. Inom EU uppskattas andelen som gjort sådant arbete under ett år till 11 procent, medan i vissa av ILO:s medlemsländer har 22

procent av arbetskraften bedrivit någon form för plattform-sarbete under ett år.

- Vi har delat upp plattformsarbetet i två grupper: Det som utförs lokalt, som att köra taxi, städa och leverera mat. Och de plattformar som erbjuder tjänster som kan ske var som helst i världen – som översättningar, att hantera data eller att gå igenom varukataloger. En kund i Helsingfors kan få en tjänst utförd av någon som sitter i Indien, Kina eller Argentina, sa Guy Ryder.

Antalet plattformsföretag har ökat från 142 år 2010, till 777 år 2020. Delar man upp företagen i de som erbjuder tjänster lokalt har de tiofaldigats på tio år, medan de som erbjuder tjänster på distans har trefaldigats.

Kartan visar inflödet av inkomster från plattformstjänster. Indien, Ukraina och Filippinerna hör till de länder som har störst inflöde, men samtidigt minst kontroll, vilket visas av den del av ringen som är mörkblå. Färgen innanför ringen visar hur höga timlönerna är. Källa: ILO

Kina och USA störst

Plattformsföretagen är mycket heterogena, med några få bjässar som taxiplattformen Uber i USA och leveransföretaget Meituan i Kina, som omsätter för ungefär tio miljarder dollar vardera per år.

- 70 procent av inkomsterna från plattformsföretagen går till USA och Kina. 11 procent av inkomsterna går till Europa, påpekade Guy Ryder.

Vad är det då med plattformsföretagen som oroar arbetsministrarna?

Hur de som jobbar för plattformsföretagen klassas påverkar om arbetarna kan organisera sig, om de får sociala rättigheter som pension och sjukersättning, vem som har ansvaret om det sker en olycka och många andra aspekter.

Plattformsföretagen hävdar att de inte har något arbetsgivaransvar annat än för de som arbetar med att hålla plattformarna i gång. Uber har bara elva år efter att det startades

26 900 anställda och 5 miljoner chaufförer i 69 länder, som antingen äger eller hyr sina egna bilar. Uber kallar chaufförerna för självständiga arbetsgivare eller driver-partners. I flera länder har emellertid Uber förlorat när det stämts av arbetare i domstolarna som krävt att bli klassade som anställda, eftersom det "självständiga" arbetet i verkligheten styrs helt av algoritmerna på plattformarna.

Hanteras från fall till fall

- I de nordiska länderna hanteras vanligtvis frågan om hur en arbetare ska klassas av arbetsdomstolar från fall till fall, baserad på en bedömning av hur självständiga eller underlydande de är, sa Sigurd Oppegaard, från Fafo, som presenterade den nordiska rapporten.

- Än så länge har vi inte sett att domstolarna gått emot plattformsföretagens sätta att klassa de som utför tjänsterna. Men i Norge rekommenderade en offentlig kommission att alla arbetare ska klassas som anställda och att det är plattformsföretagen som måste bevisa att de inte är det.

Flera av de nordiska länderna är skeptiska till att införa en tredje kategori på arbetsmarknaden. Enligt Sigurd Oppegaard finns det två olika narrativ i Norden: Antingen tämjs plattformsföretagen eller också eroderas de nordiska arbetsmarknadsmodellerna.

Digitalt proletariat

- Vårt jobb är inte att göra oss av med plattformsföretagen, men att reglera dem så att verksamheten drivs under anständiga former, underströk Guy Ryder.

För plattformsföretagen innebär samtidigt att nya tjänster erbjuds eller att de organiseras olika. I ILO-rapporten beskrivs det hur Amazon med sina enorma varulager hade ett stort problem med att samma vara fanns på flera ställen i deras kataloger. Genom att arbetsuppgiften att sortera bort dubletter fördelades på 60 000 arbetare genom ett plattformsföretag, kunde uppgiften genomföras på två dagar, i stället för att företaget hade behövt anställa hundratals personer i flera veckor för att genomföra det.

- Men låt oss inte glömma att plattformsarbete inte är något nytt. Historiskt sett har vi sett hur arbetare köade på morgonen i hamnarna för att få lossa ett fartyg, eller lantbruksarbetare som samlades på torget för att få ett dagsverke. Det är samma princip, bara ny teknologi, sa Guy Ryder, som avslutade sitt inlägg med att citera Tysklands förbundskansler Angela Merkel:

- Den digitala ekonomin har potentialen att öppna upp fantastiska nya möjligheter i arbetslivet. Men teknologin kan också skapa det 20 århundradets digitala proletariat.

Guðmundur Ingi Guðbrandsson: Planla å bli sauebonde - nå Islands arbeidsminister

Den nye Islandske regjeringen ble presentert den 28. november, over to måneder etter valget. Den nye arbeidsministeren heter Guðmundur Ingi Guðbrandsson.

PORTRETT

07.12.2021

TEKST: HALLGRÍMUR INDRÍÐASON, FOTO: MAGNUS FRÖDERBERG NORDEN.ORG

Det var egentlig aldri noe alternativ til at de tre partiene som styrt Island i fire år skulle fortsette i koalisjon. Før valget hadde partiene 35 av de 63 plassene, men nå har de 37 mest takket være Fremskrittspartiets store fremgang med fem plasser. Det fikk dermed 13 plasser. Selvstendighetspartiet beholdt sine 16 plasser. Venstrebevegelsen – de grønne har 8 plasser, ned tre.

Selv om Venstrebevegelsen – de grønne mistet plasser, har statsminister Katrín Jakobsdóttirs personlige popularitet vært så sterk at det var aldri noen tvil om at hun skulle beholde jobben.

En annen, men kanskje mindre, grunn til at det tok så lang tid å komme til enighet om en ny regjering var at det ble gjort

en rekke endringer i departementene. Nye departement ble til og ansvarsområder ble flyttet på.

Fremskrittspartiet var i en sterk posisjon etter valgresultatet, og ble tildelt én ny ministerpost. Partiet har nå fire departement, mens de før hadde tre. De to andre partiene har like mange ministerposter som tidligere (Selvstendighetspartiet har fem og Venstrebevegelsen – de grønne har tre), så nå er det 12 departement mens det tidligere var 11. Regjeringen har aldri vært større, og bare en gang tidligere har det vært så mange ministre.

Naturverner er ny arbeidsminister

Den nye arbeidsministeren heter Guðmundur Ingi Guðbrandsson og kommer fra Venstrebevegelsen – de

grønne. Han tar over fra Fremskrittspartiets Asmundur Einar Dadason. Guðbrandsson blir også nordisk samarbeidsminister.

Guðbrandsson ble født i 1977 og vokste opp på gård med sauer og kyr. Han ville først bli sauebonde. Da han gikk på ungdomsskole i Akureyri begynte han med teater og vurderte å bli skuespiller. Det ga han opp da han ikke greide å sikre seg en rolle i musikalen Skjønheten og udyret fordi han ikke kunne synge bra nok.

Da han var ferdig på skolen tok han også noen valg som var uvanlige for en ung mann. Først gikk han på Reykjavíks "husmorskole" før han reiste til Tyskland for å bo i kloster i noen måneder. Han fant etterhvert ut at han ikke var sterkt nok i troen til å bli en munk.

Så han begynte på universitetet og fikk en bachelor's degree i biologi ved Universitetet på Island, og deretter en master's degree i miljøvitenskap fra Yale University. Etter det jobbet han med miljøforskning og som skogvokter før han i 2011 tok over som daglig leder for den islandske naturvernorganisasjonen Landvernd.

I den jobben ble han en av landets mest kjente miljøtalspersoner og lobbyister. Politikk så ikke ut til å være del av hans plan på den tiden.

Guðmundur Ingi Guðbrandsson på COP 26 i Glasgow.

Da den nåværende koalisjonen ble etablert i 2017, fikk Guðbrandsson jobben som minister for miljø og naturressurser. Han hadde lenge vært partimedlem – han satt til og med i partistyret fra 2007 til 2009 – men det er uansett uvanlig at en minister hentes inn utenfra Alltinget.

Det var to grunner til at han ble utnevnt: hans uslåelige kunnskap om miljøet og fordi to parlamentarikere fra Venstrebevegelsen – de grønne hadde stemt mot partileder Kátrín Jakobsdóttirs koalisjon, selv om dette skulle vise seg å ha vært et smart trekk for å styrke partiet på Alltinget.

Først minister, så nestleder

Det var ikke nødvendigvis gitt at dette skulle bli starten på en politisk karriere for Guðbrandsson – det skjer ikke så ofte for ministre som har blitt hentet inn uten å sitte på Alltinget.

Men det kan med sikkerhet sies at Guðbrandsson holdt på sitt sterke miljøengasjement som miljøminister. Da han kjempet mot konstruksjonen av et kraftverk i Vestfjarða som ville ha lagt en naturområde under vann, kalte en av lokalinnbyggerne ham "Vestfjarðas største fiende" i et avisinnlegg.

Klimaendringene har selvfølgelig vært en stor utfordring for hans departement. Under hans ledelse introduserte Island lovgivning for å gjøre landet karbonnøytralt innen 2040 – alt med god støtte fra hans parti Venstrebevegelsen – de grønne selvfølgelig.

Som minister har Guðbrandsson også stått opp for de homofiles rettigheter, siden han selv er homofil. Han sier at han føler han har en moralsk plikt som homofilt regjeringsmedlem. Da en russisk politier var på besøk på Island, hadde Guðbrandsson på et regnbuefarget munnbind, og han har skrevet to ganger til Paven om slike tema.

Det var da han i 2019 ble valgt til nestleder for Venstrebevegelsen – de grønne at hans politiske karriere virkelig tok form. Nå har han blitt valgt inn på Alltinget for første gang, og det er hans andre omgang som minister.

Jobben som sosial- og arbeidsminister kan virke litt langt fra hans bakgrunn, men han har vært klar i sin visjon fra dag én:

– Vi må forbedre forholdene for folk med handicap, sa han til journalister etter at den nye regjeringen ble presentert, og han sa også at han ønsket å jobbe for et mer oversiktlig velferdssystem.

I koalisjonen er det imidlertid andre ting som antakelig vis lader på Guðbrandssons bord. I regjeringserklæringen står det blant annet:

"Mennesker med nedsatt arbeidsevne skal få hjelp til å delta og returnere til arbeidslivet slik at de kan tjene på å være i arbeid og bli tilbudt nye muligheter i arbeidsmarkedet uten å måtte sette sin økonomiske sikkerhet på spill."

Her står det også: "Eldre mennesker skal få sjansen til å bli aktive i arbeidslivet, f.eks. gjennom fleksible pensjonsavtaler i offentlig sektor."

I et kort kapittel om selve arbeidsmarkedet foreslås tiltak for å redusere lønnsforskjeller mellom menn og kvinner, bedre lønnsforhandlings-prosedyrer og tiltak for å styrke kampen mot serie-konkurser.

Første kvinnelige fiskeriminister

Den nye fiskeri- og landbruksministeren kommer også fra Venstrebevegelsen – de grønne.

Svandís Svavarsdóttir var helseminister i den forrige koalisjonen, og hadde det svært travelt på grunn av pandemien. Hun er Islands første kvinnelige fiskeri- og landbruksminister.

Hun har imidlertid sittet på Alltinget siden 2009, og før det satt hun i Reykjavík byråd og har dermed stor politisk erfaring. Fremskrittspartiets nestleder Lilja Alfreðsdóttir får ansvaret for turisme. Hun var tidligere utdanningsminister og har vært nestleder i partiet siden 2016.

Da regjeringen ble til for fire år siden vakte det mye interesse blant statsvitere som ønsket å se hvordan en koalisjon med partiene på ytterste høyre og venstre i islandsk politikk (Selvstendighetspartiet og Venstrebevegelsen – de grønne) ville fungere.

Utifra valgresultatet kan det se ut til at ingen av partene har vunnet mye på å sitte sammen i regjering, men Venstrebevegelsen – de grønne har mistet mest støtte. De mistet også to plasser på Alltinget til andre partier under forrige regjeringsperiode.

Koalisjonspartneren Fremskrittspartiet har tjent mest på samarbeidet, noe som kanskje ikke var forventet i starten for fire år siden. Det gjenstår å se hva denne regjeringsperioden vil komme til å bety for partiene.

Høyst uvanlig: Ungarn blokkerte EØS/EFTA-landenes møte-erklæring

Det 53. EØS-rådsmøtet den 24. november i det nye EFTA-huset i Brussel endte uten en endelig erklæring fordi Ungarn gikk til det høyst uvanlige skritt å legge ned veto. Dette tolkes som hevn etter at EØS-midler til landet ble stoppet tidligere i år.

NYHET

26.11.2021

TEKST: LARS ÅDNE BEVANGER, FOTO: EUROPEAN UNION

EØS-rådet utgjør den viktigste formelle kontakten mellom EU og de nordiske landene Norge og Island, som sammen med Liechtenstein utgjør de tre EØS-medlemmene som står utenfor EU.

Det er to møter i året, som til vanlig ender med en erklæring, men for første gang på nesten 30 år var ikke dette mulig i år. Ungarn, en av de 27 EU-landene som også automatisk er EØS-medlem, valgte å legge ned veto mot erklæringen. Dette ser mange på som «hevning» for at mer enn 2,5 milliarder kroner i EØS-midler ble holdt tilbake tidligere i år.

– Ungarerne har holdt felleserklæringen som gissel som del av deres bilaterale konflikt med Norge og Norge-midlene. De har blokkert alle mulige sjanser til et kompromiss, sa en diplomat, som ønsket å forbli anonym, til den ungarske avisen *Népszava*.

Makt over millioner av euro

EØS-avtalen gjorde Norge, Island og Liechtenstein til likeverdige partnere i EUs indre marked. Men de tre landene tilbød også frivillig å hjelpe østeuropeiske land da disse ble

med i EU i 2004. Mange ser på disse EØS-midlene som en de facto medlemsavgift for å være del av det indre markedet.

Forskjellen er at Norge sitter med makten til å bestemme hvordan disse midlene deles ut, for å hjelpe til med å redusere sosial og økonomisk ubalanse i andre deler av Europa.

Anniken Huitfeldt er Norges utenriksminister. Norge har formannskapet i EØS/Efta-samarbeidet dette halvåret.

EØS-midlene er med på å finansiere prosjekter i 15 østeuropeiske land pluss Hellas. Disse inkluderer klimatiltak og ulike støtteprosjekter for sivilsamfunnet. I perioden 2014 til 2021 ble 2,8 milliarder euro stilt til disposisjon, og Norge betaler 95 prosent av dette.

Mistet 2,5 milliarder kroner

Ungarn var ett av landene som skulle ha mottatt midler i denne perioden – rundt 2,5 milliarder kroner. Men i juli 2021 bestemte Norge og de andre EØS-landene å holde disse pengene tilbake. Det er et ufravikelig krav om at mottakerlandene må la en organisasjon som er helt uavhengig av styremaktene administrere midlene.

Utenriksminister Anniken Huitfeldts forløper, Ine Eriksen Søreide (Høyre) sa i en uttalelse da dette skjedde at den ungarske regjeringen hadde nektet å godta kandidat-organisasjonen.

– Ungarn har ikke akseptert utnevnelsen av den best kvalifiserte kandidaten, sa Eriksen Søreide.

– Midler fra EØS kunne ha vært svært fordelaktig, særlig med tanke på støtte for Ungarns sivilsamfunn, og for å akselerere innovasjon i næringslivet, energi- og klimasektorene og til å promotere minoriteters rettigheter.

Ambassadør Pascal Schafhauser representerte fyrstedømmet Liechtenstein på EØS-rådsmøtet.

Samtidig sa Gergely Gulyás, stabssjef til Ungarns statsminister Viktor Orbán, til journalister at «Norge skylder oss disse pengene».

Nylig vedtok EU regler som knytter respekt for rettsstat-prinsippene til utbetaling av EØS-midlene. Episoden med Ungarn viser at også ikke-EU-medlemmene i EØS-trioen har noe makt innen unionen når det gjelder å beskytte menneskerettigheter, talefrihet og beskyttelse av sivilsamfunnet.

Norsk møteleder har utfordringer på hjemmebane

Norges utenriksminister Anniken Huitfeldt ledet møtet, siden Norge har formannskapet i EØS/Efta-samarbeidet dette halvåret. EUs nye industrisatsing, som har som mål å sette fart på omstillingen til en grønn og digital økonomi, sto øverst på agendaen. Status for EØS-samarbeidet generelt ble også diskutert.

– Island, Liechtenstein og Norge understreker nok en gang hvor viktig EØS-avtalen er for dem, siden den representerer en solid basis for et privilegert forhold med den Europeiske Unionen, sto det i den offisielle møteuttalelsen.

Norges nye regjering kom til makten i oktober, og består av Huitfeldts EU-vennlige Arbeiderparti ledet av statsminister Jonas Gahr Støre, og EU-motstander Senterpartiet, som i valgkampen sa de ville ta landet ut av EØS.

I regjering har de to partiene blitt enige om at EØS-avtalen skal danne grunnlaget for Norges forhold til Europa, men at regjeringen vil «jobbe mer aktivt for å fremme norske interesser innenfor rammene av avtalen». De har også blitt enige om å ikke søke om fullt EU-medlemskap i denne regjeringsperioden.

I en tale til Stortinget dagen før EØS-rådsmøtet, lovte Anniken Huitfeldt å utrede EØS-avtalen, noe som sist ble gjort i 2012.

Island var representert av ambassadør Ambassador Krisján Andri Stefánsson, som leder landets EU-delegasjon.

– Vi ønsker at utredningen skal belyse hvilke utfordringer og muligheter EØS har gitt Norge det siste tiåret.

– Debatt om Europa er viktig for Norge. EØS-avtalen og samarbeidet vårt med Europa berører norske interesser og norsk politikk i bredt – inkludert mange temaer hvor det innenrikspolitisk er god meningsbryting og sunn uenighet her på Stortinget, sa Huitfeldt.

En meningsmåling gjort tidligere i sommer viser at to tredjedeler av nordmenn ville ha stemt for den nåværende EØS-avtalen hvis det var folkeavstemning nå. Bare tre av ti ville stemt for fullt EU-medlemskap. På Island er bare 23 prosent av velgerne for EU-medlemskap.